

IZ OSTAVŠTINE PROF. DR. ING. MIHOVILA GRAČANINA

FROM THE INHERITANCE OF PROFESSOR
MIHOVIL GRAČANIN

M. Gračanin

REPUBLIKA HRVATSKA
SAVJET ZA PROSVJETU NAUKU I KULTURU
ODBOR ZA VISOKO ŠKOLE

Broj: 1205/52.

Na temelju člana 47. i 64. Zakona o drž. službenicima i toč. V. Naredbe o određivanju nadležnosti za donošenje rješenja o službenim odnosima službenika u NR Hrvatskoj broj 17409 od 25. XI. 1950., a po pristanku Savjeta za poljoprivredu i šumarstvo NR Hrvatske broj 195 od 19. I. 1952.

IZJAVLJANJE

GRAGLJANIN dr. MILI VIL, redoviti profesor Poljoprivredno-šumarskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u zvanju redovnog profesora struke prosvjetno-naučne sa osnovnom plaćom od 10.500.- dinara, premješta se po službenoj potrebi u Savjet za poljoprivredu i šumarstvo NR Hrvatske.

Protiv fašizmu - sloboda narodni
Zagreb, dne 19. siječnja 1952.

MINISTAR - PRIDOBODNIK:

/ dr. Miloš Zanko/

AGENCIJA ZA...

PREDSJEDNIK VLADE NR HRVATSKE

/ dr. Vladimir Bakarić/

V. Bakarić

Dr. Zanko

SVJEDOČANSTVO

Za Dr. Gračanin-a Mihevila, bivšeg redovnog profesera
Poljoprivredne-šumarskog fakulteta Univerziteta u
Zagrebu.

Potpisani služili smo, kao redovni profesori, mnoge godine zajedno
sa prof. Gračaninom na fakultetu, pa ga s obzirom na to poznajemo vrlo
dobro.

Prof. dr. Gračanin premešten je sa univerziteta u drugu službu,
pa peradi toga trpi psihički, jer ne može dosta naučno raditi, a i ma-
terijalne je veoma oštećen.

Da bi si mogao prof. Gračanin popraviti položaj svjedočimo za
njega kako slijedi:

1. Prof. Gračanin uvaženi je i poletan naučenjak. Kao takav poznat
je i priznat i u vanjskom svijetu.

2. On je svijetao karakter i kao čovjek i kao građanin. Politički
je bio uvijek ispravan. Za vrijeme rata spasio je život nekim Srbima
i slobodoljubivim ljudima. Tako mu je uspjele na primjer izbaviti iz
ustaškog logora prof. dr. Nenadić-a, koji je potpisan na ovom svjedočan-
stvu.

3. Kao čovjek, koji i jače sastupa svoje nazere, bez obzira da li
to uvijek odgovara drugima, ima i neprijatelja, zavidnika, prema vrlo
malo. Kad je prije rata predložen bio za redovnog profesora denunciran
je bio kod Vlade u Beogradu da je komunist, pa je vrlo duge trebale do
imenevanja. Kako čujemo sada je prikazan kao veliki klerikalac.

U Zagrebu 13. septembra 1954.

Dr. Đuro Nenadić
Dr. Nenadić Đuro,
red. univ. profesor u p.

I. R. Fantoni
Ing. Fantoni Raimond,
red. univ. profesor u p.

Dr. Petar Andrija
Dr. Petračić Andrija
red. univ. profesor u p.

Dr. Levakević Antun
Dr. Levakević Antun
red. univ. profesor u p.

UZ SVEČANU KOMEMORACIJU 10-GODIŠNJICE SMRTI
BOTANIČARA PROF. DR. IVE HORVATA ODRŽANU
DANA 25. IV. 1973. U BOTANIČKOM INSTITUTU
PMF-A SVEUČILIŠTA U ZAGREBU¹

Neka mi je dozvoljeno da kažem nekoliko riječi kao prijatelj pok. Ive Horvata, s kojim me vežu veze prisne znanstvene suradnje još iz mladih dana.

Rekao bih odmah da naše bolje poznanstvo datira iz 1928. godine, kada je jednoga dana došao meni u moj institut (Zavod za tloznanstvo nalazio se u II. katu zgrade na uglu Mažuranićeva trga i Vukotinovićeve ulice) i interesirao se da li bi kod nas mogao odrediti pH vrijednost (reakciju) nekih njegovih tala. Izučavao je naime vegetaciju brdskih livada i pašnjaka, a stajao je pod snažnim utiskom Jenny-Braun-Blanquetovih istraživanja u švicarskim alpama, koja su utvrdila zakonita ponašanja između reakcije tla i zajednica *Firmetum*, *Elynetum* i *Curvuletum*. Naš zavod koliko mi je poznato bio je tada jedina znanstvena ustanova u Hrvatskoj, koja je imala aparat za elektrometrijsko određivanje reakcije tla (danas valjda i nema kemijskog ili biološkog zavoda koji ne bi imao pH-metar).

Tako je Prof. Horvat svoja istraživanja bazirao na principima Braun-Blanquetove škole (koja je kao što je poznato kod nas postala standardna metoda vegetacijskih istraživanja, zahvaljujući Prof. Horvatu i Horvatiću). Horvat se živo interesirao za ekološke faktore, a u reakciji tla vidio je jedan snažan indikator životnih uvjeta vegetacije.

Tako su počeli naši česti susreti i znanstvene diskusije o metodama proučavanja vegetacije. Kao dobar florista Horvat je u florističko-statističkoj metodi vidio najpouzdaniji način klasifikacije vegetacijskih jedinica, ali je rado prihvatio moju pretpostavku, da između vegetacije i tla, tj. između vegetacijskih i pedosistematskih jedinica moraju postojati zakoniti odnosi. **No tada o tim odnosima nismo znali gotovo ništa.** Nije bilo ništa logičnije nego da se sporazumijemo o uporednim istraživanjima vegetacijskim i ekološko-pedološkim.²

I tako smo 10. kolovoza 1929. godine, dakle prije 44 godine pošli na naša prva zajednička istraživanja i to na Ličku Plješevicu. Pošli smo preko Plitvičkih jezera, a polazno mjesto našeg uspona bilo je Zavalje kod Bihaća.

¹ Sve bilješke ispod teksta (1-6) dalo je Uredništvo Spomenice, sa željom potpunije obavijesti čitateljima

² I. Horvat, G. Tomažič, S. Horvatić, H. Em, M. Gračanin: Priručnik za tipološko istraživanje i kartiranje vegetacije. Zagreb 1950.

Lička Plješevica bila je tada prava prašuma bukve i jele, idealno područje za izučavanje zakonitosti razvoja vegetacije na nativnom, djevičanskom tlu. Tu je još šuma živjela svojim starim životom. Na napola rastrulim stablima jele moglo se vidjeti više generacija mladih jelica, sve, što no bi se reklo, "jedna drugoj do uha". Neke lijepe snimke iz tog vremena Horvat je i objavio.^{3,4}

Mlađe generacije bez sumnje će zanimati kako smo mi stariji polazili na znanstvena istraživanja. Odmah bi rekao da se tada nitko nije služio modernim prijevoznim sredstvima, napose autom, jer ga nitko od znanstvenika nije imao. Putovalo se uglavnom vlakom, a onda pješice ili u najboljem slučaju seljačkim kolima. Svaki od nas nosio je sa sobom znanstvena pomagala, provijant i sve što je bilo potrebno za kakav takav život i rad u prašumi prilično udaljenoj od ljudskih naselja. Kako je izgledao mladi znanstveni radnik prije uspona može se vidjeti na nekim snimcima prof. Horvata koji su mnogima već dobro poznati. Naprtnjača je bila dimenzija malne polovične veličine njenog nositelja (veoma rijetko moglo se dobiti pomoćnika radnika za rad u prašumi). U svakom slučaju kretanje po bespuću prašume, sa velikim teretom nije bila sitnica ni za tada mlade znanstvene radnike od 28 do 31 godine. Valja naime znati da na Plješevici nije bilo puteva. Bila je to u neku ruku i sreća, jer je bila pošteđena od pile, a uglavnom i od sjekire. Priroda je bila malne potpuno nativna, autohtona. Baš zato su se rijetkim posjetiocima pružale neslućene ljepote, a ne samo teškoće rada u osebujnom biotopu.

Mjesto energije motora modernog prijevoznog sredstva nas je pokretala znatiželja i neki entuzijazam. Vjerovali smo da ćemo upravo ovdje u netaknutoj prašumi otkriti mnoge zakonitosti života i riješiti zagonetke koje su nas zaokupljale. Sjećam se da se prijatelj H. nije nikada potužio na teškoće našeg putovanja po vrletima Ličke Plješevice. Toliko je doživljavao i radovao se novim saznanjima i trajno se raspitujući o mojim utiscima i opažanjima, da nije ni osjetio teškoće pa ni onda kada smo se nakon cijelodnevnog tumaranja u kasno popodne našli na maloj čistini Trolokvice, na kojoj je stajala čobanska koliba, koja nam je imala poslužiti kao naručena za naš smještaj i prenočište. Bio je oduševljen tom 3 x 2,5 m prostranom kolibom koja je imala nekakav krov i vratašca od oblica, pa čak i nešto stelje, koja nam je trebala poslužiti kao ležaj. Radovao se kad je u koritu smještenom ispod ivice krova kolibe ugledao nešto vode nakapnice, pune alga i vodene faune. Hrabrio me je da smo pitkom vodom opskrbljeni, a da me uvjeri o njenoj dobroj kvaliteti, odmah je zahvatio rukom i vodu u slast je popio. Spočitnuo sam mu što je kao biolog uništio na hiljade stanovnika te nakapnice, a pomalo i poradi neopreznosti i ignoriranja kojekakvih aktivnosti toga mikrosvijeta (bak-

³ I. Horvat: O vegetaciji Plješevice u Lici. Geografski vestnik, 1, Ljubljana 1925. - Ibid., II. počasno izdanje. Narodni šumar, Sarajevo 1961.

⁴ I. Horvat: Biljnociološka istraživanja šuma u Hrvatskoj, križaljke fitocenoloških snimaka br. IV, VIII, IX (17 snimaka). Glasnik za šumske pokuse, 6, Zagreb 1938.

terija, protozoa itd.). Nasmijao se i ponudio i meni da se rashladim, no ja sam otklonio s obrazloženjem da volim više kuhanu mikrofloru i faunu zajedno s čajem.

Već prvi rezultati ovih naših istraživanja donijeli su mnogo interesantnih podataka. **Bila su to zapravo prva uporedna vegetacijska i ekološko-pedološka istraživanja u našoj zemlji**, a dovela su do niza veoma važnih spoznaja. Otvorili smo ovdje preko 40 pedoloških profila i napravili još više vegetacijskih snimaka, koji su nakon sređivanja bili predmet naših dugih diskusija. No već tada Ličkoj Plješevici tj. još prije nego što su tla istražena u laboratoriju i određene neke ekološko-pedološke karakteristike mi smo u tišini planinske noći i ležeći na ne baš mekom ležaju čobanske kolibe nadugo pretresali rezultate naših danjih opažanja. Jedini svjedoci naših razgovora bili su valjda dobroćudni medvjedi, s kojima smo se sreli već prvog popodneva nedaleko kolibe, upravo u času kada su se bavili berbom malina.

Molim da ne zamjerite na ovom opisu našeg stanja intimne atmosfere.

Naše naprtnjače postale su dakako još mnogo teže na povratku, jer je sa planine valjalo donijeti u dolinu mnogo uzoraka tla i herbarskog materijala.

Spominjem sve ovo da upoznam mlađe generacije istraživača s prilikama i teškoćama s kojima smo se sretali u našem znanstvenom radu, da bi mogli biti pravedni u ocjeni opusa i dostignuća pok. I. Horvata.

Od tada, pa kroz niz godina, obilazili smo s Prof. Horvatom mnoge naše krajeve, kad god je to bilo moguće, i nastavljali smo posao započet na Ličkoj Plješevici 1929. godine. Mnogi rezultati naših zajedničkih istraživanja ostali su nažalost neobjavljeni, poradi prilika u kojima smo se našli, napose u poratnim godinama.

Ipak se već po onom što je objavljeno može reći, da su **utvrđene mnoge zakonitosti u odnosima između vegetacije i pedološko- sistematskih jedinica naše zemlje.**⁵

Prof. Horvat sakupio je oko sebe mnogo mladih suradnika, koji su nastavili s uporednim istraživanjima, pa je unatoč mnogih nedaća i zapreka u životu i radu stvorio djela goleme vrijednosti. Prof. Horvatić, kao najintimniji suradnik Prof. Horvata, stajao je uz kolijevku naše fitocenologije i najmjerodavnije je ocijenio zasluge Prof. Horvata, pa nema svrhe da toj stručnoj ocjeni nešto dodamo. Istakao bi samo da je Prof. Horvat mogao stvoriti tako velika djela na ovoj našoj balkanskoj vjetrometini, uz veoma nepovoljne uvjete rada, zahvaljujući neograničenoj ljubavi za struku a naravno i temeljitom poznavanju flore i metoda vegetacijskih istraživanja. Na Horvatu primjeru potvrdila se ona stara izreka da napredak svake grane ljudske djelatnosti mora počivati na znanju i ljubavi, koju poslenik gaji prema struci odn. predmetima istraživanja. Želio bih još reći da je svojim entuzijazmom Prof. Horvat "zarazio" mnoge istraživače u našoj zemlji. Njegovi đaci

⁵ M. Gračanin: Pedologija, III. dio - Sistematika tala. Zagreb 1951.

nalaze se u svim našim republikama od Triglava do Jakupice i Pelistera. Njegova predavanja imala su uvijek oduševljene slušače.

Imali smo sreću da se 30 godina nakon naše prve suradnje, na Ličkoj Plješevici nađemo ponovo na zajedničkom poslu u kolovozu 1959. na divnoj bosanskoj planini Bjelašnici, da tu nastavimo djelo prekinuto bez naše krivnje i da pregledamo rezultate našeg tridesetgodišnjeg rada. Bio sam i dalje zadivljen upornošću i entuzijazmom Prof. Horvata. S velikim marom i ovdje na visini na 2000 m on je prionuo po strmim stranama gdje je pravio snimke i skupljao biljni materijal kao i da nije osjećao težinu godina.

Nažalost prerana smrt, a i moj odlazak u jednu drugu republiku našu je suradnju najprije oslabio a onda i prekinuo.

Prof. Horvat zadužio je svojim radom ne samo botaničku znanost već i sve naše narode, čijim je znanstvenim radnicima pružao nesebično svoju pomoć. Njegovi đaci i suradnici nalaze se od Triglava do Đevđelije u svim republikama.

Njegov rad na **popularizaciji znanosti** učinio ga je poznatim u najširim krugovima našeg naroda. Njegovi divni snimci naše prirode, a vegetacije napose, ostaće trajna svjedočanstva njegova plemenitog duha i ljubavi za živi svijet.^{6,7}

Čuli smo od Prof. Horvatića koliko je cijenjen znanstveni rad pok. Horvata u domovini i inozemstvu. Ja bih se ovdje zadržao na njegovim **osobnim kvalitetama kao predavača**, koji je svoj entuzijazam znao prenijeti na svoje slušače.

Kad sam 1956., dakle godinu dana nakon Prof. Horvata, imao čast da predajem kao gost-profesor na Prirodoslovno- matematskom fakultetu u Hamburgu saznao sam da su studenti biolozi bili oduševljeni njegovim predavanjima. To je došlo do izražaja i prilikom njegova odlaska, kada su mu studenti u znak zahvalnosti odpjevali podoknicu. To bez sumnje svjedoči o izuzetnoj ličnosti Prof. Horvata kad je uspio oduševiti hladne sjevernjake Hansestadta Hamburga. (Usput moram priznati da ja toliko priznanje za dvomjesečna predavanja nisam primio, a očito ni zaslužio. Istina studenti su pred odlazak došli u 6 sati ujutro pred moj stan u Botaničkom institutu, a pod vodstvom Prof. Ellenberga da mi zahvale, i da me pozdrave, ali podoknice nije bilo).

Napokon želio bih istaći da Prof. Horvat **svojim čvrstim karakterom i nepokolebljivošću u kušnjama** u najtežim danima života, **može poslužiti kao uzor novim generacijama znanstvenika.**

Prilikom 60 godišnjice života glasovitog fizičara Maxa Plancka osvrnuo se onda 40 godišnji Albert Einstein na one koji ulaze u hram znanosti s nešto sarkazma; rekao je tad po prilici ovo: "Polimorfna je građa hrama znanosti. Veoma različiti su ljudi koji u taj hram ulaze, a i duševne snage koje ih u taj hram dovode. Vrlo mnogo ih se bavi znanošću poradi radosnog osjećaja svoje izvanredne

⁶ I. Horvat: Biljni svijet Hrvatske. Zemljopis Hrvatske, 2, Zagreb 1942.

⁷ I. Horvat: Nauka o biljnim zajednicama. Zagreb 1949.

duševne snage; tima je znanost sportom, koji im odgovara, a koji im daje posebne užitke u zadovoljavanju znatiželje".

"Ali u hramu ima i mnogo takvih, koji tu žrtvuju salo svoga mozga u koristoljubive ciljeve. Kada bi došao anđeo božiji i istjerao sve te ljude iz hrama, hram bi se jako ispraznio, ali bi tu ostali još mnogi muševci iz sadašnjosti i prošlosti" (Žene nije spominjao jer se u ono vrijeme malo žena bavilo znanošću).

Prof. Ivo Horvat bez sumnje bi ostao u hramu nakon "čistke", kakovu je predvidio Einstein. Na žalost njemu je tek na dan smrti dozvoljeno da uđe u veliki hram znanosti, tek kada su zapreke njegovu ulasku u Akademiju uklonjene (informacija akademika Varićaka).

Prof. I. Horvat homosciental i homolaborius ide u red velikih hrvatskih prirodoslovaca, botaničara. On je bez sumnje izuzetna osoba i njegovo djelo zasluđuje i izuzetnu pozornost.

Prije 3 godine predložio sam, a Naučni savjet Botaničkog instituta taj je prijedlog prihvatio, naime da se Prof. dr. I. Horvatu podigne spomenik u znak hvale za njegovo djelo. Drugom prilikom izrazio sam mišljenje da bi jednu zagrebačku ulicu ili još bolje jedan gradski perivoj trebalo nazvati njegovim imenom, da podsjeća stanovnike ovog grada, napose omladinu, na velikog neimara prirodnih znanosti.

Nadajmo se da će i današnja komemoracija dati poticaja za realizaciju usvojenog prijedloga.⁸

---

⁸ Zamisao i prijedlog prof. M. Gračanina proširio je i proveo dr. S. B. Na službeno podnesen prijedlog - Komisija za preimenovanje ulica grada Zagreba imenovala je u G. Vrapču ulice Ive Horvata, Mihovila Gračanina i Frana Kušana. Istodobno je za emisiju Hrvatskog radija "Dogodilo se na današnji dan" dao kratke životopise za tu trojicu zaslužnih hrvatskih prirodoslovaca.

JUGOSLAVENSKA AKADEMIJA
Znanosti i umjetnosti
ZAGREB
Zrinjevac 11 - TELEFON 34 347
Odjel za prirodne nauke.
Broj 696 -III- 1951.

U ZAGREBU 23. I. 1951.

Gospodin
dr. Miho Gračanin,
sveučilišni profesor

Z A G R E B

Vrlo poštovani gospodine profesore !

U vezi vaše ostavke na članstvu Jugoslavenske Akademije, koju ste dali Upravi Akademije, molimo da biste izvoljeli izvijestiti Odjel za prirodne nauke smatrate li da li je nastao kakav spor između Vas i Odjela.

S poštovanjem

ODJELNI TAJNIK:
(akad. dr. V. Vouk)

V. Vouk

909.
Prof. D. V. Vouk
tajnik Prirodoslov. odjela Jug. Akademije. Zagreb

Poštovani gospodine odjelni tajniše !

Čast mi je potvrditi Vam primitak dopisa od 23.X. o.g. i pripočeti, da o razlozima moje ostavke na članstvu Jugoslavenske Akademije nekih imao ništa više reći nego što sam Vama kazao na sastanku ~~svama~~/održanom po Vašoj želji/ prije dva mjeseca. Ovlaštio sam Vas da o razlozima ostavke izvijestite Odjel, ukoliko budete držali da je to potrebno. Ako je radi točnije reprodukcije moje izjave potreban pismen iskaz, onda ponavljam, da sam ostavku na članstvu u Jug. Akademiji dao

"u čast onim zaslužnim hrvatskim prirodoslovcima, koji su cio život posvetili nauci i dali narodu svome djela znatne vrijednosti, a vrata im Prirodoslovnog odjela Akademije ostadoše zatvorena".

S poštovanjem

U Zagrebu 31.X.1951.

Prof Dr M. Gračanin